

To: Pirkanmaan hyvinvointialueen kirjaamo

Edelleen toimitettavaksi:

PIRHAn aluevaltuuston puheenjohtaja Jari Andersson
 PIRHAn aluehallituksen puheenjohtaja Hanna Tainio
 PIRHAn hyvinvointialuejohtaja Marina Erhola
 PIRHAn sosiaali- ja terveysjohtaja Taru Kuosmanen
 PIRHAn tukipalvelujohtaja Jukka Santala
 PIRHAn konsernijohtaja Mika Kontio

Toimitettu erikseen:

PIRHAn vanhusneuvosto, puheenjohtaja Taina Törmä
 PIRHAn aluevaltuustoryhmien puheenjohtajat
 Ikaalisten kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Arto Ojakoski
 Ikaalisten kaupunginhallituksen puheenjohtaja Matti Äijö
 Ikaalisten kaupunginjohtaja Eeva Viitanen

**Ikaalisten vanhus- ja vammaisneuvoston kannanotto
 VANHUSTEN YHTEISÖLLISEN ASUMISEN JA YMPÄRIVUOROKAUTISEN
 PALVELUASUMISEN LÄHIPALVELUIDEN TURVAAMISEKSI IKAALISISSA JA
 KOKO PIRKANMAAN HYVINVOINTIALUEELLA**

PIRHAn ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikkö Toivolansaarikoti Ikaalisissa tarjoaa 55 asukaspaikkaa. Asukkaista noin 50 on ikaalilaisia. Kaupungin kanssa käytyjen vuokraneuvottelujen yhteydessä PIRHA on ilmoittanut, että peruskorjausta vaativa rakennus poistuu käytöstä, kun korvaava tila on löytynyt. PIRHAn investointisuunnitelmissa korvaava yksikkö ei ole sijoittumassa Ikaalisiin.

Ikaalisissa asuu 6671 henkeä, joista 65-vuotta täyttäneitä on kolmannes eli 2271:

○ 65-69 -vuotiaita	535
○ 70-74 -vuotiaita	578
○ 75-79 -vuotiaita	562
○ 80-84 -vuotiaita	303
○ 85- -vuotiaita	293

Eläkeläistalouksien keskipäivä on alle 1,5 henkeä, muiden ikaalilaistalouksien 2,3 henkeä.

Tilastokeskuksen Paavo-tietokanta, luvut vuodelta 2024.

Asukasluku on ollut syntyvyyttä suuremman kuolleisuuden takia hienoisesti laskeva. Tasoitusta on tuonut nettomuuttovoitto. Yksi keskeinen muuttajaryhmä ovat Ikaalisten rakkaisiin maisemiin ja turvalliseen ympäristöön eläkepäiville palaavat.

Toivolansaarikoti työllistää yli 50 henkeä. Ikaalisissa asuu mm. lakkautetun vuodeosaston jäljiltä osaavaa hoitoalan henkilöstöä. Työvoimareservinä on runsaasti eläköityneitä ja osa-aikatyöstä kiinnostuneita osaajia.

Ikaalisten kaupunki on pohjistanut Toivolansaarikodin korvaavan vanhusasumisen lähipalveluyksikön sijoittumista Ikaalisiin tonttihankinnoin ja kaavoitustoimin.

Ikaalisten kuten koko Pirkanmaan vanhusväestön tuettujen asumispalveluiden tarve on voimakkaassa kasvussa väestön ikääntymisen ja yksinasumisen takia. Nyt tarkastelussa olevat asumispalvelut voidaan ja on syytä toteuttaa lähipalveluina paikallisilla, kustannustehokkailla yksiköillä, kun asiaa tarkastellaan laaja-alaisesti vanhusväestön arvokkaan elämän turvaaminen peruslähtökohtana.

Perustuslain edellyttämä tasavertaisuus jää toteutumatta palvelujen etäännyessä niitä tarvitsevista. Tämä kehitys tuo uhkia, rapauttaa yhteistyöpintoja, jättää hyödyntämättä mahdollisuuksia ja eristää vanhukset omaisistaan epäinhimillisellä tavalla. Kokonaisvaikutus on myös taloudellisin mittarein negatiivinen.

Esitämme, että Pirkanmaan hyvinvointialue toteuttaa ikäihmisten yhteisöllisen asumisen (sosiaalihuoltolaki 21b §) ja ympärivuorokautisen palveluasumisen (sosiaalihuoltolaki 21c §) yksikköjen sijoittamisen lähipalveluina.

Tavoitteena tulee olla, että Ikaalisissa ja muilla Pirkanmaan paikkakunnilla, joilla 65 vuotta täyttäneitä on yli 1800 - 2000 henkeä, on vähintään yksi nämä toiminnot kattava hyvinvointialueen ylläpitämä palveluyksikkö. Koko esimerkiksi Ikaalisissa voi olla suuruusluokkaa 60 – 90 asukaspaikkaa.

Perustelut vanhusten lähiasumispalveluille

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on *edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta sekä turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet.*

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista annetun lain (jatkossa: vanhuspalvelulain) tarkoitus on *tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista.*

1. Yhteyden säilyminen lähiomaisiin ja ystäviin; ylisukupolvinen vuorovaikutus

Sosiaalisen turvallisuuden, osallisuuden ja hyvinvoinnin toteuttamisessa läheisten mahdollisuus vieraila asumisyksikössä samoin kuin asukkaan mahdollisuus osallistua ympäröivän yhteisön toimintaan ovat keskeisiä tekijöitä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisessa **arvokkaan vanhuuden turvaamisessa**.

Yhteyden säilyminen asiakkaan lähiverkoston on olennaista palvelun toteutuksessa, palvelutarpeen arvioinnissa ja palveluun liittyvissä päätöksissä. Omaisten tuki osana laadukkaan palvelun turvaamista on merkittävä. Tämä on tuoreeltaan nähty koronapandemian aikana, jolloin omaiset eivät voineet normaaliin tapaan osallistua läheistensä elämään asumisyksiköissä.

Sosiaalihuoltoa on toteutettava siten, että *avio- ja avopuolisoilla sekä muilla perheenjäsenillä on mahdollisuus asua yhdessä* (sosiaalihuoltolain 30 §). Tiivis yhteydenpidon mahdollisuus on luonnollisesti turvattava myös silloin, kun toinen puolisoista tai muut perheenjäsenet asuvat omissa kodeissaan.

Läheisten mahdollisuus vieraila pitkien etäisyyksien päässä olevissa toimintayksiköissä voi olla erityisen huono niin julkisen liikenteen vähyydestä kuin taloudellisista tai ajankäytöllisistä syistä johtuen. Myös henkinen kynnyks lähteä vieraalle paikkakunnalle voi olla korkea.

Erityistä valoa palveluyksiköiden arkeen tuovat lasten ja nuorten vierailut. Myös isovanhempien tai isoisovanhempien mukana oleminen koulun ja perheiden juhlissa on arvokasta. Mitä lyhemmät ovat etäisyydet, sitä luontevimmin arvokas ylisukupolvinen yhteys toteutuu.

Hyvinvointialueen tarjoamat asumisen lähipalveluyksiköt mahdollistavat myös sen, että ikääntynyt voi sijoittua lastensa ja lastenlastensa lähellä sijaitsevaan palveluyksikköön.

2. Turvallinen ja tuttu asuinympäristö

Ympärivuorokautisen palveluasumisen tarve liittyy keskeisesti muistisairauksiin. Niin henkisen kuin fyysisen toimintakyvyn ylläpito ja parantaminen onnistuu parhaiten vuosien saatossa tutuksi tulleella paikkakunnalla.

Erityisesti yhteisöllisen asumisen asiakkailla on edelleen voimavaroja käydä asioimassa tutuissa liikkeissä, osallistua tärkeän yhdistyksen toimintaan ja mieluisiin kulttuurieroihin.

Liikkuminen ulkona ja nauttiminen tutuista maisemista ja elämänpolun tärkeistä paikoista yksin tai tuettuna on tärkeä osa elämän ehtoota kaikille asukkaille.

Aiemmasta elämänpiiristä tutut ihmiset luovat turvallisuutta ja mahdollisuuksia yhteisöllisiin kokemuksiin. Vierias ympäristö voi tuntua pelottavalta ja johtaa passivoitumiseen.

3. Palvelutarpeen arviointi lähellä asiakasta ja palveluyksikköä

Paikallisten tukipalvelutuottajien ja kotihoitotoimijoiden (sosiaalihuoltolaki 19 ja 19 a §) yhteys yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen lähipalveluihin voisi vähentää byrokratiaa ja nopeuttaa kulloinkin tarkoituksenmukaista jatkopalvelun valintaa ja toteuttamista.

Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen sijoittaminen samaan rakennuskokonaisuuteen tai samalle alueelle mahdollistaa luontevat siirtymät näiden kahden palvelumuodon välillä (sosiaalihuoltolaki 46c §).

Yksiköiden sijoittumista suunniteltaessa laki velvoittaa huomioimaan, että *jos asukkaan olosuhteet muuttuvat niin, että hänen on perusteltua siirtyä yhteisöllisestä asumisesta (...) ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, muutos on mahdollisuuksien mukaan toteutettava niin, ettei hänen tarvitse siirtyä toiseen asuntoon saadakseen tarvitsemansa palvelut* (sosiaalihuoltolaki 46c.3 §).

Palvelun tarvitsijaa lähellä olevassa yksikössä voidaan joustavasti toteuttaa myös lyhytaikainen palveluasuminen, joka voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa (sosiaalihuoltolaki 21.4 §). Lyhytaikaisella palveluasumisella voidaan vähentää pysyvän palveluasumisen tarvetta tai palvelutarpeen kasvaessa totuttautua siihen.

Mitä lähempänä vanhusten asumispalvelun eri vaihtoehdot ovat toisiaan, sitä asiakaslähtöisemmin ja joustavammin palvelut ovat toteutettavissa. Eri palvelujen väliin heitteille jääminen vähenee. Erityisesti lyhytaikaisen palveluasumisen lähitoteutus on merkittävä yhteiskunnan varoja säästävä tekijä, kun varhaisella tuella voidaan palauttaa toimintakykyä kotiasumisen mahdollistavaksi.

4. Hyvinvointiyhteistyö kunnan ja muiden toimijoiden kanssa

Sosiaalihuoltolain tarkoituksiin lisättiin heinäkuussa 2022 **yhteistyövaatimus hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä sosiaalihuoltolain tavoitteiden toteuttamiseksi** (sosiaalihuoltolain 1§ 5 kohta).

Laki konkretisoi yhteistyön tavoitteita rakenteellista sosiaalityötä koskevin säännöksin (sosiaalihuoltolaki 7 §). Niissä edellytetään *yhteistoimintaa asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi, sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuomista osaksi hyvinvointialueen muiden toimialojen ja kunnan suunnittelua sekä yhteistyötä yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen*.

Edelleen vanhuspalvelulaissa korostetaan *ikäntyneen väestön mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja tarvitsemiensa palvelujen kehittämiseen kunnassa ja hyvinvointialueella.*

Lukuisilla keskittämistoimillaan Pirkanmaan hyvinvointialue on etäännytynyt yhteistyöstä kuntien kanssa. **Erityisesti ikäihmisten asumisen lähipalveluyksiköillä on mahdollisuus luoda konkreettista yhteistyöpintaa, jossa niin kuntien, seurakuntien, järjestötoimijoiden ja yksityisten palveluntuottajien ponnistelut voidaan suunnata ikäntyneen väestön hyväksi paikalliset olosuhteet ja erityistarpeet tuntien.**

Pienillä paikkakunnilla paikallisten toimijoiden panos on merkittävä laadukkaan palvelun toteutumisessa. Vapaaehtoistyö rajoittuu tyypillisesti omalle paikkakunnalle, ja jää hyödyntämättä, jos palvelut siirtyvät etäälle.

Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen **yksityiset tarjoajat tukevat hyvinvointialuetta omalla panoksellaan, mutta eivät täytä koko asumispalvelutarvetta.** Esimerkiksi Ikaalisissa Jalmari Jyllin Säätiön omistaman Jyllin Kodit Oy:n ja hyvinvointialueen lähitoimintayksikön välisessä yhteistyössä on potentiaalia vahvistaa ikäntyneen väestön koko alueellista palveluklusteria.

5. Omaishoidon tuki ja kuntouttava päivätoiminta

Omaishoitajien lakisääteisten vapaiden toteuttamiseksi välttämättömän sijaishoidon (intervallijaksojen) toteuttamisessa ikäihmisten asumisen lähipalveluyksiköt ovat omiaan lisäämään riittävien vapaiden toteuttamismahdollisuutta ja omaishoitajien jaksamista. Samalla tuetaan hoidettavan hyvinvointia tutussa lähiympäristössä.

Omaishoidon neuvonta ja vertaistuki sijoittuvat luontevasti asumisen lähipalveluyksikön yhteydessä toimivan Lähitorin osaksi.

Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan oiva tyssija on yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikkö. Myös päivätoiminnassa korostuu tuttu elinympäristö ja tutut ihmiset. Osallistumisen kynnystä nostaa ja kokemusta madaltaa, jos ainut mahdollisuus on kulkeutua pitkien matkojen taakse outoon porukkaan naapurikuntaan tai ohi.

6. Asumispalvelutoiminnan kehittäminen sekä koko väestön hyvinvointia ja terveyttä edistävien palvelujen integroiminen ikäihmisten asumisyksiköihin

Inhimillisen kokoiset palveluyksiköt mahdollistavat toiminnan kehittämisen niin asukkaiden kuin henkilökunnan innovaatioin. Yksiköiden sisäisellä ja niiden välisellä yhteistyöllä toiminta kehittyy parhaista käytännöistä ponnistaen.

Vanhuspävelulain 3a pykälässä on lueteltu mittava välittömään asiakastyöhön osallistuvien ammattilaisten joukko. Asumispalvelut lähipalveluina toteutettaessa osa erityisammattilaisista voi olla palveluyksiköiden yhteisiä tai tehdä tiivistä yhteistyötä naapuriyksiköiden kanssa. Vuorovaikutus eri yksiköiden välillä tarjoaa enemmän kehitysnäkökulmia kuin suuryksikön urautuva toiminta.

Ikäihmisten asumisyksiköiden lähisijoitus avaa näkymiä myös **muiden sosiaali- ja terveysten palveluiden kustannustehokkaaseen integroimiseen näihin yksiköihin**. Erilaisia kokeiluja voidaan polkaista liikkeelle näppärästi. Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen kokonaisuuteen integroitavia laajemmin väestöä tukevia terveysten palveluita voivat olla esimerkiksi laboratoriopalvelut, erilaiset mittaukset ja rokotukset.

Luovat ratkaisut edellyttävät hyvinvointialueelta kykyä ylittää sote-uudistuksella kumottaviksi tarkoitettut siilorajat ja aitoa halua tarkastella väestön palvelutarpeita kokonaisuutena. Vanhusten asumispalveluiden toteutus lähipalveluina antaa sijaa myös sellaisille myöhemmille integraatoratkaisuille, jotka hyvinvointialueen nykyisellä työnjaolla ehkä nyt tuntuvat vaikeasti toteutettavilta.

7. Kustannustehokkuus

Liukuhinnauskon sijaan on monilla aloilla oivallettu lähituotannon, lähipalvelun ja inhimillisen mittakaavan merkitys. Keskikokoiset toimintayksiköt voivat sekä edistää hyvinvointia että olla tehokkaita. Suuren kauneus on usein vain laskijan silmässä.

Kun terveysten palveluissa palvelun laadun, työvoiman saatavuuden ja kustannustehokkuuden painotukset voivat myös jälkikäteistarkastelussa puoltaa monia keskittämistarkeisuja, on sosiaalipalveluissa syytä kääntää tarkastelukulmaa uuteen asentoon.

8. Työvoiman saatavuus ja liikkuvuus sekä paikallisen elinvoiman ylläpitäminen

Paikallinen koulutus, kuten Ikaalisissa SASKYn lähihoitajakoulutus, turvaa työvoiman saatavuutta lähipalveluihin. Vastaavasti ne tarjoavat opiskelijoille harjoittelu- ja lähityöpaikkoja.

Paikkakunnilla, joilta vanhuspalveluyksiköt ovat keskittämisen seurauksena loppumassa, on perinteisesti vahvaa sosiaali- ja terveysalan osaamista.

Työvoiman liikkuvuutta edistää, että suhteellisen vakaita sotealan työpaikkoja on eri paikkakunnilla, jolloin koko perheen työllistymiselle on alueellisia vaihtoehtoja.

Elinvoiman ja työllisyyden turvaaminen haja-asutusalueilla on tärkeä argumentti lähiasumisyksiköiden puolesta. Erilaisten yrittäjävetoisten lähipalveluiden ja myös lähiruuan käyttö toteutuu helpommin kuin suuryksiköissä.

Kaikki tämä yhdistää hyvinvointialueen vahvasti muuhun tavoiteltavaan yhteiskunnalliseen kehitykseen.

9. Huoltovarmuus, haavoittuvuuksien hallinta ja yleinen häiriöresilienssi

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 lukua *Valmius ja varautuminen* täydennettiin hiljattain 28.11.2025 hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyötä koskevin säännöksin, jossa *hyvinvointialueet velvoitetaan aiempien määräysten lisäksi varautumaan valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja asevoimien tukemiseen mm. mahdollistamalla kriittisten terveydenhuollon toimintojen siirrettävyys niiden suojaamiseksi.*

Kun terveydenhuollon vuodeosasto- ja päivystyspalvelut ovat Pirkanmaan hyvinvointialueella voimakkaasti keskittyneet, ikäihmisten lähiasumisyksiköt toimivat osaltaan huoltovarmuuden edistäjinä, kuten varmuusvarastoina ja mahdollisina tilapäismajoitus- ja sairaanhoito-yksikköinä poikkeusoloissa. Ikaalisissa on hyviä kokemuksia esimerkiksi Toivolansaarikodin käytöstä väistötilana, kun terveyskeskusta 2010-luvulta remontoitiin.

Lähiyksiköiden merkitys korostuu myös itse asumispalveluissa: mitä suurempi yksikkö, sitä suurempi haavoittuvuus niin sotatilanteessa kuin muissa katastrofeissa (tulipalot, sisäilmaongelmat, suuret vesivahingot jne.). Ukrainan sodan aikana olemme havahtuneet siihen, etteivät edes sairaalat tai lasten- ja vanhustenkodit ole droonihyökkäyksiltä turvassa.

Tervetuloa suojaan ja turvaan maaseudulle!

Ikaalisissa 7.4.2026

Ikaalisten vanhus- ja vammaisneuvosto

Lisätiedot:

Antero Kolu, puheenjohtaja
antero.kolu@gmail.com
 puh. 040 360 1167

Pekka Gestrin, varapuheenjohtaja
pekka.gestrin@saunalahti.fi
 puh. 050 568 8053